

Разом до самозарадності

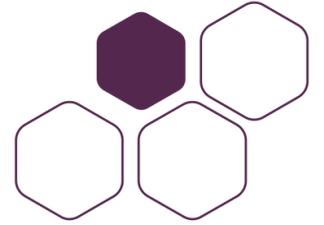
Березень
2024
Київ,
Україна

ГОТОВНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО АГРАРНОГО СЕКТОРУ ДО ВСТУПУ ДО ЄС: ПРОГРЕС ТА ПЕРСПЕКТИВИ

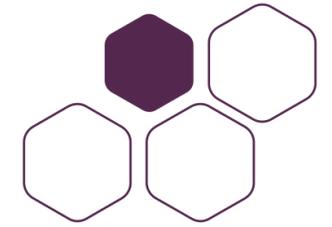

Головне

- Україна здобула статус кандидата до ЄС в червні 2022 року. Європейська комісія має усталити переговорну рамку до кінця 2024-го року.
- **«Сільське господарство та розвиток сільських територій»** -11-ий із 33-х переговорних розділів. Зважаючи на значний розмір українського аграрного сектору, саме цей переговорний розділ може стати одним із наріжних каменів перемовин між Україною та Європейською комісією.
- Дослідження охоплює:
  - Аналіз найбільш нагальних – з точки зору Європейської комісії – реформ
  - Оцінку виконання умов Угоди про асоціацію
  - Подальші кроки в напрямку секторальної інтеграції українського сільського господарства до внутрішнього ринку

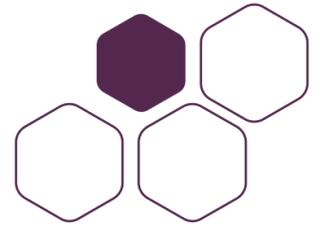
Основне про САП ЄС

- Спільна Аграрна Політика ЄС (САП ЄС) діє з 1957 року та покликана
  - забезпечити справедливий рівень життя для фермерів;
  - стабілізувати сільськогосподарські ринки;
  - забезпечити продовольчу безпеку;
  - сприяти продуктивності та ефективності аграрного виробництва.
- Сучасна САП ЄС дітримує фермерів за допомогою **прямих виплат аграрним виробникам** за умов дотримання певних умов виробництва – зокрема, природоохоронних.
- Кошти в рамках САП ЄС головним чином виділяються із наступних фондів:
  - Європейського фонду сільськогосподарських гарантій (European agricultural guarantee fund – **EAGF**, так званий «перший компонент»);
  - Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських територій (European agricultural fund for rural development – **EAFRD**, так званий «другий компонент»).

«Домашнє завдання» від Європейської комісії

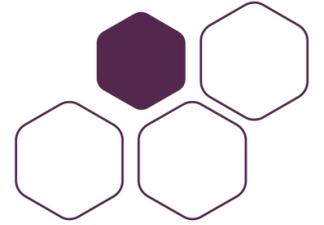

Нагальні рекомендації Європейської комісії

Україна знаходиться на **ранній стадії** підготовки до вступу стосовно розділу «Сільське господарство та розвиток сільських територій».

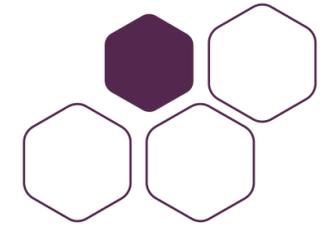
Рекомендації на найближчий рік:

- продовжити **гармонізацію законодавства** із законодавством ЄС у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій;
- завершити розробку **національної стратегії розвитку сільського господарства** та сільських територій на 2023-2030 рр.;
- здійснювати **моніторинг та облік фермерських господарств** у Державному аграрному реєстрі та використовувати його для фінансової підтримки аграрних виробників. Крім того, почати підготовку до створення платіжних агентств та систем бухгалтерського обліку господарств згідно з нормами ЄС.

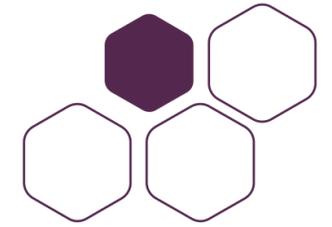
Вимоги Угоди про асоціацію

- Додаток XXXVIII до Угоди про асоціацію містить список із 57 нормативно-правових актів (з них 19 директив та 37 регламентів), що регулюють сільське господарство в ЄС та мали бути запроваджені в Україні.
- На момент набуття статусу кандидата, Україна імплементувала більшість нормативно-правових актів, що регулюють стандарти якості та збуту для аграрних продуктів.
- **Проте, більшість нормативно-правових актів, що стосуються спільної організації ринку та необхідні для подальшої інтеграції українського сільського господарства до внутрішнього ринку ЄС, так і не було імплементовано.**

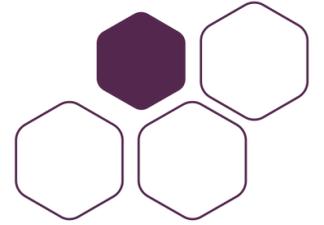
Моніторинг та облік сільськогосподарських підприємств

- Ефективне управління публічними коштами в рамках САП ЄС можливе завдяки системам моніторингу, найважливіші серед них:
  - **IACS** (Integrated Administration and Control System) – система, яка використовується для управління та контролю за розподілом прямих виплат фермерам в рамках «першого компоненту»;
  - **LPIS** (Land Parcel Identification System) – компонент IACS, що слугує цифровою картографічною системою, що використовується для ідентифікації та розмежування земельних ділянок сільськогосподарського призначення;
  - **FADN** (Farm Accountancy Data Network) (віднедавна, Farm Sustainability Data Network) – мережа, створена Європейською комісією для збору та аналізу фінансових та економічних даних від фермерських господарств з усіх країн-членів ЄС.
- Український **Державний аграрний реєстр** запрацював в серпні 2022 року за сприяння ЄС та частково відповідає **IACS**.
- **Водночас, в Україні немає систем, що служили б відповідниками для LPIS та FADN.**

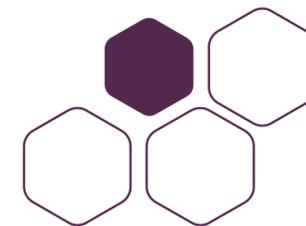

Національна стратегія розвитку сільського господарства

- Національні стратегії розвитку сільського господарства в країнах-членах ЄС розроблені з урахуванням унікальних рис кожної економіки, а також узгоджуються з ширшими політиками ЄС, такими як САП ЄС.
- **Україна не має чинного програмного документу, що відповідав би стандартам ЄС.**
- Польща – один з п'яти найбільших бенефіціарів САП ЄС та має одну з найкращих стратегій розвитку сільського господарства. Її характеристики:
  - детальний аналіз проблеми в економічному, природоохоронному, та суспільно-демографічному розрізі;
  - візія щодо розвитку сільського господарства та сільських територій в довготерміновій перспективі;
  - визначення стратегічних цілей, що виходять за вузькі рамки секторальної політики;
  - чіткий зв'язок між політиками та стратегічними цілями;
  - опис процесу моніторингу та визначення кількісних показників для оцінки ступеня та якості імплементації стратегії

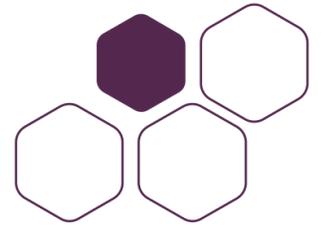

Подальші кроки

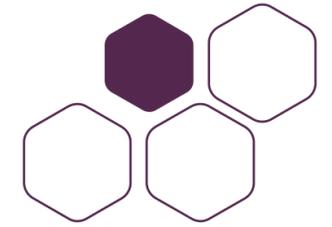

Сільськогосподарський acquis

- САП ЄС регулярно оновлюється; відповідно, аграрне законодавство ЄС також потребує постійних змін та перегляду. Отже, формальне наближення аграрного законодавства країн-кандидатів до європейського аграрного *acquis* грає вторинну роль.
- Натомість, визначальною є готовність до запровадження аграрної політики відповідно до головних принципів ЄС:
  - сталої моделі аграрної політики;
  - стратегічних рамок сільськогосподарської політики;
  - розміру та розподілу фінансових ресурсів;
  - заходів прямої підтримки виробника;
  - заходів підтримки конкурентоспроможності;
  - заходів з охорони навколишнього середовища;
  - якості життя та працевлаштування.

Досвід балканських країн-кандидатів

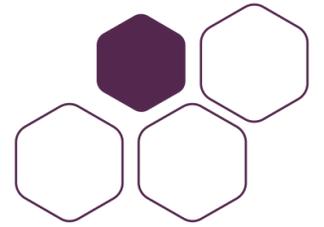

- Албанія, Боснія і Герцеговина, Чорногорія, Північна Македонія та Сербія мають статус кандидатів до ЄС.
- Основні бар'єри до подальшої секторальної інтеграції:
  - низька якість національної стратегії розвитку сільського господарства або її непослідовне втілення;
  - відсутність адміністративної спроможності для моніторингу та оцінки;
  - відсутність коштів для прямої підтримки фермерів та інвестицій в аграрне виробництво;
  - централізований (на відміну від європейського висхідного) підхід до політики спрямованої на покращення якості життя.
- **Загалом, аграрна політика країн Західних Балкан відповідає САП ЄС скоріше з точки зору зобов'язань та перспективного планування, ніж з точки зору фактично впроваджених політик.**

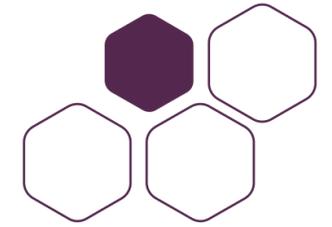
Готовність України до вступу

- Більшість нормативно-правових актів, що регулюють якість сільськогосподарської продукції, було імплементовано в рамках виконання Угоди про асоціацію.
- В той же час, законодавство, що регулює аграрне виробництво а межах внутрішнього ринку, ще не було імплементовано.
- Зокрема, йдеться про:
  - захист аграрних (переважно невеликих) виробників від недобросовісних практик;
  - візію щодо майбутнього САП ЄС та правила фінансової підтримки національних планів розроблених в рамках САП ЄС;
  - правила, що регулюють прямі виплати фермерам та правила фінансування, управління, та моніторингу в рамках основним фондів підтримки сільського господарства;
  - допомогу та відшкодування, що пов'язані зі спільною організацією ринків сільськогосподарської продукції;
  - правила моніторингу та обліку у сільськогосподарському виробництві;
  - просування сільськогосподарської продукції з ЄС;
  - правила ЄС щодо збуту деяких видів сільськогосподарської продукції;
  - правила, що регулюють продукцію та збут генетично-модифікованої продукції;
  - правила, що регулюють використання пестицидів та добрив;
  - регуляцію конкуренції на ринках сільськогосподарських продуктів.

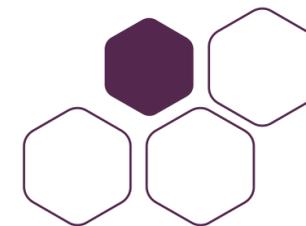

Думки експертів

- Центр економічної стратегії провів інтерв'ю з українськими та польськими експертами та представниками агро-бізнесу, а також з представниками ЄК.
- Декілька можливих пріоритетних напрямків для подальшої інтеграції українського аграрного сектору до європейського Внутрішнього ринку:
- **Імплементация законодавства спрямованого на створення загальної рамки для функціонування аграрного ринку:** Зокрема, йдеться про директиву 2019/633 , що покликана запобігати недобросовісним практикам та скерована, передусім, на захист маленьких закупівельників та постачальників.
- **Розширення системи державної допомоги аграріям.** Нормативно-правова рамка, що регулює державну підтримку для агро-виробників набагато менш деталізована та передбачає вужче коло інструментів порівняно із законодавством ЄС.
- **Моніторинг на звітування.** Згідно з оновленими принципами САП ЄС, державна допомога не прив'язана до об'ємів продукції напряму, проте обумовлена виконанням низки вимог. За такої моделі, моніторинг та звітування грають ключову роль.
- **Запровадження європейських стандартів виробництва.** Більшість українських євроінтеграційних ініціатив у сфері аграрного виробництва до цього часу були спрямовані переважно на запровадження стандартів збуту сільськогосподарської продукції. Водночас, збільшення товарообігу з ЄС вимагатиме також дотримання європейських практик продукції.
- **Визначення стратегічної моделі експорту.** На думку польського експерта, модель інтеграції до ЄС, за якої Україна продовжуватиме – принаймні тимчасово – орієнтуватися на країни поза ЄС, могла б пришвидшити вступ. Водночас, представники ЄК зазначають, що вище згадана стратегія вимагатиме перегляду торговельних домовленостей між ЄС та третіми країнами.

Отже, що далі?

Потенційні напрямки

- Україна імплементувала законодавство щодо добробуту свійських тварин, проте, законодавство, що стосується органічної продукції, генної інженерії в сільському господарстві, та використання пестицидів та добрив (зокрема, нітратних) відповідає європейським нормам лише частково. **Необхідно продовжувати наближення до європейського законодавства, що регулює норми аграрної продукції, а не лише якість готових товарів.**
- Рівень та якість державної допомоги аграріям не відповідають європейським нормам. **Перший крок – імплементация необхідної правової рамки.**
- Національна стратегія розвитку сільського господарства в Україні визначатиме майбутнє аграрного сектора у Внутрішньому ринку. **Україна має розробити та прийняти відповідний програмний документ.** Водночас, ми маємо уникнути помилок, яких припустилися країни Західних Балкан.

